

**ÇİFTÇİYİ TOPRAKLANDIRMA KANUNUNUN İHTİVA
ETTİĞİ HÜKÜMLER VE BUNLARIN MEMLEKETİN
TOPRAK VE ZİRAAT REFORMUNUN TAHAKKUKUNDA
OYNADIĞI ROLLER [*]**

Doçent Dr. Bülent Köprülü

Fasıl : VII

Toprak tevziatı ile kamulaştırmanın (istimplâkin) cereyan edeceği bölge ve topraklarda yapılması gereken muameleler:

26) Kamulaştırılmasına karar verilen arazide bu kararın tatbik olunabilmesi için yapılması gereken muameleler (Ç. T. K. m. 11):

1) Kamulaştırılacak yerlerin belli edilmesi ve bu hususun ilânı:

Ç. T. Kanununa göre Kamulaştırma işlerine başlanacak bölgelerde, bu işlerin yapılacağı yer tesbit edilmek suretiyle o mahallin bağlı bulunduğu il gazetesi ve mahallindeki diğer münasip ve mutat vasıtalarla ilân olunması gerekmektedir (Ç. T. K. m. 11).

Mahallinde bu ilânın yapılmış olduğu hususu, Resmî Gazetede bir def'a ve ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmirde intişar eden birer gazetede yayınlanması iktiza etmektedir. Kanunun hükümlerine tevfikân, bu gazetelerde yapılacak ilân, Resmî Gazete ile yapılacak ilândan sonraya bırakılamaz.

[*] Bu konudaki ilk yazımız için bakınız: (Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun ihtiva ettiği hükümler ve bunların memleketin toprak ve ziraat reformunun tahakkukunda oynadığı roller, İst. Huk. Fak. Mecmuası, cilt XVIII, sayı 3 - 4, sah. 782 ve Sn. İst. 1953). Bu ilk yazımızın bir numaralı notunda elimizde olmayan sebeplerle milli gelirin hesablanmasında «banka ve sigorta işlerinde 106.500.000 yerine yanlışlıkla 106.000.000 ve yekûn da 10.225.000.000 yerine sehven 10.224.500.000 olarak yer almıştır. Düzeltilmesi rica olunur.

2) Beyan kâğıtlarının verilmesi ve müddeti:

Resmî Gazete ile yayınlanma tarihinden itibaren üç ay içerisinde, özel idareler, belediyeler, her çeşit vakıflar, köyler ve hakikî yüz ölçüsü iki bin dönümden fazla toprağa sahip bulunan hakikî şahıslarla hususî hukuk hükmî şahısları, tasarruflarında bulunan her parça araziden sınırları belli olmayanların köşelerini o yerde tedariki mümkün vasıtalarla belirtmek¹ ve araziye ve üzerindeki yapı ve tesislere ait beyan kâğıtlarını doldurup tasarruf belgeleri veya muhtarlarca onanmış suretleri ile birlikte Tarım Vekâletince (Bakanlığınca) vazifelendirilecek yerlere vermekle mükelleftirler.

Bu hususta ilgili makam olarak, Tarım Vekâletince toprak komisyonları tavzif edilmiş bulunmaktadır. Beyan kâğıtlarının, eğer o bölgede toprak komisyonları teşkil olunmamış ise, Tarım kuruluşuna, bu teşekkül de mevcut değilse, o mahallin mülkiye üstüne alındı karşılığı verilmesi gerekmektedir (Ç. T. Tüzüğü (Nizamnamesi), m: 21 - 22).

Beyan kâğıtlarının muhteva ve şekli Çiftçiyi Topraklandırma Tüzüğü tarafından tesbit olunmuştur. (Tüzüğün son kısmına bakınız.)

Beyan kâğıtlarını ilgili mercilere kim vermekle mükelleftir?

Kanun sadece, özel idareler, belediyeler ve hakikî şahıslarla hükmî şahıslardan bahsetmekte (Ç. T. K. m. 11/f. II) ve başka herhangi bir sarahati ihtiva etmemektedir. Kanunun bu husustaki boşluğunu Ç. T. Tüzüğü doldurmuş bulunmaktadır. Gerçekten, Tüzük hükümlerine göre, gerek beyan kâğıtlarını ve gerek kanunun 11 inci maddesinde yer alan sair muameleleri şu şahıslar yerine getirmekle mükellef tutulmuşlardır:

1) Bu hususta Medenî Kanununun 646 ncı maddesinde bir hüküm mevcuttur. Bu hükme göre «sınırı belli olmayan araziye malik olan kimse, komşusunun talebi üzerine gerek plânın tashihi, gerek arz üzerine işaretler konulması suretiyle sınırın tayini için diğerine yardım etmeğe mecburdur». Ayrıca Tapu Kanununun 32 ncı maddesinde buna müşabih bir hüküm mevcuttur.

Çiftçiyi Topraklandırma Tüzüğünde bu husus daha etraflı bir şekilde tanzim edilmiştir. Tüzüğün 18 inci maddesi hükmü şöyledir: «Arazinin sınırları hendekler, tonçlar, taş sıraları veya kümeleri, köşe sınır taşları veya kazıkları, citler, gerilmiş teller, parmaklık veya tahta perdeler, kerpiç, tuğla veya taştan harçsız veya harçla örülmüş duvarlardan ve diğer vasıtalarından herhangi birisi ile belirtilmiş değilse, kanunun 11 inci maddesinin ödevli tuttuğu gerçek ve tüzel (hükmi) kişiler aynı maddede yazılı süre içinde köşe başlarına taş dikmek, hendek açmak veya o yerdeki tedariki mümkün vasıtalarından faydalanmak suretiyle arazilerinin sınırlarını belirtirler. Belirtme için kullanılan bu işaretlerin genişlik, derinlik ve yüksekliklerini tayinde sınırın köşe başları değişmez bir şekilde belli edilmesi şartıyla, arazi sahipleri serbesttir.»

- a) Özel idareler için, özel idare müdür veya memurları;
- b) Belediyeler için, belediye başkanları;
- c) Mazbut vakıflarda, vakıf memuru;
- d) Mülhak vakıflarda, vakfın mütevellisi;
- e) Köylerde, köy muhtarı;
- f) Hakikî şahısların kendileri veya vekilleri. Gayrimenkul şüyulu ise gerek iştirak halinde ve gerek müşterek mülkiyette her hisse sahibi ayrı ayrı;
- g) Hususî hukuk hükmî şahıslarının kanunî organ veya temsilcileri;
- h) Küçük ve mahcurların kanunî mümessilleri.

Kamulaştırmanın cereyan edeceği bölge dışında oturan arazi sahipleri ise, beyan kâğıtları ile eklerini oturdukları yerin en büyük mülkiye âmirine verebilirler.

Beyan kâğıdı ile eklerini alan mülkiye üstleri, bunların verildiği tarihi belli ederek, vakit geçirmeksizin kanunun kamulaştırma hükümlerinin tatbikine başlanmış bulunan yerdeki salâhiyetli mercilere verilmek üzere o ilin valisine göndermekle mükellef tutulmuştur (Ç. T. K. m. 11).

Ç. T. Kanununun 11 inci maddesinde bahis konusu olan bölge dışında oturanlardan maksat, arazinin bulunduğu bölge sınırı içinde kanunî ikametgâh sahibi olmamaktır. Hükmî şahıslar için de o bölge sınırı içinde kanunî ikametgâh veya herhangi bir temsilci veya ajanı bulunmamak lâzımdır (Ç. T. Tüzüğü, m. 19).

3) İlgililer tarafından verilen beyan kâğıdı ile eklerinin hakikata uygunluğunu tetkik.

Beyan kâğıdı ve eklerinin hakikate uyup uymadığını, salâhiyetli makamlar, tasarruf belge ve dayanaklarını mahallinde tetkik ederek tesbit ederler (Ç. T. K. m. 13).

Kanunun 13 üncü maddesindeki bu hükmün tatbik şeklini Ç. T. Tüzüğü şu şekilde tesbit etmiş bulunmaktadır (Ç. T. Tüzüğü, m. 22):

- a) Toprak komisyonları kendilerine verilen veya gönderilen beyan kâğıtlarını köy, kasaba ve şehirlerin mevkilerine göre tasnif ederler.
- b) Komisyonlar bu tasnif işini tamamladıktan sonra yapılan tahkikat sonucunda yanlış, eksik beyanda bulunmuş veya beyan kâğıdını vermemiş olanları tesbit ederler.
- c) Bu tesbit işi nihayete erdikten sonra, toprak komisyonları, yanlış, eksik beyanda bulunmuş veya hiç beyan kâğıdı vermemiş olanların

arazilerini, mahallinde belirli bir günde tetkik ederler. Yalnız hangi köy veya kasabada arazi üzerinde tetkikat yapacaklarsa o bölge muhtarlarına orada tesbit olunan gün ve saatte bizzat hazır bulunmalarını, mazeret halinde ihtiyar hey'etinden birini göndermelerini, ve o köy veya kasabada gayrimenkulleri bulunan bütün alâkadarların, bizzat kendileri veya namlarına gönderecekleri kimseleri vasıtasıyla, gayrimenkulleri başında hazır bulunmalarını en az üç gün önceden tebliğ etmekle mükelleftirler.

Üzerinde tetkikat yapılacak gayrimenkuller, kasaba veya şehirlere bağlı iseler, komisyonlarca ayrıca kasaba ve şehirlerde bulunan mutat ve mümkün vasıtalarla da gerekli ilânları yaptırırlar.

Alâkadarlar namına gelenler, muhtarlar tarafından tasdikli birer vesika göstermeğe mecburdurlar.

d) Mahallinde yapılacak tetkiklerde şu hususlar nazara alınmaktadır (Ç. T. Tüzüğü, m. 23):

aa) Önce bu kabil gayrimenkuller içerisinde, sınırları tesbit olunmuş veya olunmamış olanlar belirtilir.

bb) Bu hususun yerine getirilmesinden sonra beyan kâğıtlarındaki muhteva ile tasarruf belgelerinin araziye uygunluk bakımından durumları ayrı ayrı incelenir.

Bunun için de, arazinin sahibi, genişliği, sınırları, istinat ettiği tasarruf belgelerinin cinsi, tarih ve sayısı ve kamulaştırma bakımından tatbiki gereken muamele ve yapılan ölçme ve krokilere işaret olunur ve bu husus, ilgili beyan kâğıdı üzerine de ayrıca şerh verilir. Mevcut vesika ve bilgilere müsteniden, mülkiyet iddiaları tanımayan veya hudutları iddiadan farklı olarak tesbit olunan arazi hakkında birer tutanak tanzim olunur. Sözü geçen tutanak, komisyon başkan ve üyeleri ile muhtar ve hazırsa hak iddia eden tarafından imza edilir (Ç. T. Tüzüğü, m. 23).

e) Müddeti içinde beyan kâğıdı vermeyenlerle, arazilerinin hudutlarını belirtmeyenlerin veya arazisi başına gelmeyenlerin veya kendi namına bir kimse göndermeyenlerin gayrimenkullerinin, tapu ve vergi kayıtlarına göre ayrıca bilirkişiler de dinlenerek yukarıdaki esaslar dahilinde komisyonlarca belirtilmeleri cihetine gidilir.

f) Bütün bu inceleme ve araştırma sonunda toprak komisyonları;

aa) Devletin hüküm ve tasarruf veya özel mülkiyeti altında bulunup, âmme işlerinde (hizmetlerinde) kullanılmayan araziye (Ç. T. K. m. 8/f. I; Ç. T. Tüzüğü, m. 24/f. I.);

bb) Bir veya bir kaç köy, kasaba veya şehrin orta malı olan arazisinin ihtiyaçtan fazla olan parçasını (Ç. T. K., m. 8/f. II; Ç. T. Tüzüğü, m. 24/f. II);

cc) Özel idare ve belediyelere ait olup ta âmme hizmetlerinde kullanılmayan araziyi, (Ç. T. K., m. 14/f. II.; Ç. T. Tüzüğü, m. 24/f. III);

dd) Sahibi bulunmayan araziyi, (Ç. T. K. m. 8/f. III; Ç. T. Tüzüğü m. 24/f. IV.);

ee) Devletçe kurutulan sahihsiz bataklıklardan kazanılan araziyi, (Ç. T. K. m. 8/f. IV; Ç. T. Tüzüğü m. 24/f. V);

ff) Göllerin kuruması ve nehirlerin doldurulmalarıyla elde edilen araziyi, (Ç. T. K. m. 8/f. V; Ç. T. Tüzüğü m. 24/f. VI.);

gg) Mülhak ve mazbut vakıfların hükmî şahsiyetlerine ait arazinin tamamını, (Ç. T. K. m. 14/f. I; Ç. T. Tüzüğü m. 24/f. VII.);

hh) Hakikî şahıslara ve hususî hukuk şahıslarına ait araziyi (mukataalı vakıflar da dahil olmak üzere), (Ç. T. K. m. 14/f. III; Ç. T. Tüzüğü m. 24/f. VIII.); hudut ve yüz ölçüleriyle birlikte belirtirler.

Böylece Devlete ve diğer âmme hükmî şahıslarına ve hususî hukuk hakikî ve hükmî şahıslarına ait bulunan arazi tesbit olunur (Ç. T. Tüzüğü m. 24).

Bu husus, alâkadarlara tefhim ve keyfiyet bir zabıt ile tesbit edilir, şayet buna imkân hasıl olmazsa, ilgilinin beyan kâğıdındaki adresine tebliğ olunur. Alâkadar beyan kâğıdı vermemiş veya beyan kâğıdında yazılı adreste bulunmamış ise netice o mahallin münasib noktalarına asılmak suretiyle ilân olunur (Ç. T. Tüzüğü m. 24).

g) Toprak komisyonları tarafından yukarıdaki esaslar dahilinde yapılacak tahkik ve tesbit neticelerinde, hak veya menfaatlerinin muhtel olduğunu iddia edenler varsa, ileride görüleceği veçhile bunlar umumî hükümler dairesinde itiraz veyahut dâva açabilirler (Ç. T. Tüzüğü m. 24).

4) Kanun, yukarıda gördüğümüz muameleleri yerine getirmeyenler hakkında cezaî müeyyideler koymuştur.

Bu ödevleri (Ç. T. K., m. 11.) zamanında yerine getirmeyen arazi malikleri, bunların kanunî temsilcileri ve vakıf mütevellileri elli liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezasına çarptırılırlar. Bu kabil kimse-lerden bu vazifeleri yerine getirmeleri hususunda kendilerine ayrıca yazı ile bir tebligat yapılmış ise, bu takdirde hafif para cezası iki misli olarak

hükmolunur. Demek ki bu son hal ağırlatıcı bir sebep olarak nazara alınmıştır: (Ç. T. K. m. 12) [2].

27 — Kamulaştırılması kararlaştırılan arazilerde, bu kararın tatbiki için yapılması gereken sair muameleler;

1) Tarım Vekâletince kamulaştırılmasına karar verilen arazi ve üzerindeki yapı ve tesislerin hudutlarını, genişliğini ve vasıflarını ve değerlerini gösteren kroki ve tutanaklar, o ilin valisine gönderilir. Ayrıca kamulaştırma kararının bir sureti de sicile şerh verilmek üzere Tapu İdaresine tebliğ olunması gerekmektedir (Ç. T. K. m. 20/f. I.).

2) İlân:

Kamulaştırma kararının bir sureti, kamulaştırmağa tâbi tutulan arazi ve bunun üzerindeki yapı ve tesislerin bulunduğu yerdeki mahallî gazetelerde ve herkesin kolaylıkla görebileceği yerlerde, asılmak suretiyle yayınlanır ve ayrıca bu husus alâkadarların adreslerine bildirilir.

Yapılan bu ilân, adresleri belli olmayan kimselere, veyahut adresleri belli olup ta, orada bulunmayan alâkadarlara tebliğ yerine geçmektedir (Ç. T. K. m. 20/f. II ve III.).

Fasıl : VIII

Köy olarak bir topluluk meydana getirenlere temlik olunmak üzere bazı yerlerin kamulaştırılması.

28 — Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun bir çok hükümlerini tâdil eden 22/3/1950 tarihli ve 5618 sayılı kanunla Ç. T. Kanununa ilâve olunan Ek 8 inci madde hükmü, bazı hususî kamulaştırma halleri derpiş etmiştir.

Gerçekten bu hükme göre, Ç. T. Kanununun yürürlüğe girmesinden önce yerleştikleri arazide, 18 Mart 1340 (1924) tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu hükümlerine göre köy olarak [3] topluluk vücade getirmiş

2) Bu hususlarla ilgili hükümler için Ç. T. Kanununun 11-13 üncü maddeleri ile Ç. T. Tüzüğü'nün 21-25 inci maddelerine bakınız.

3) 18/Mart/1340 (1924) tarihli ve 442 sayılı Köy Kanununun bu husustaki hükümleri şunlardır: «Nüfusu 2000 den aşağı yurtlara ... köy denir» (Köy K. m. 1.). «Cami, mektep, otlak, yaylâk, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler.» (Köy K. m. 2.)

bulunan çiftçilerin işgal etmekte oldukları ev, ve avluları ile ahır ve samanlık gibi yapıları şu esaslar dahilinde kamulaştırılacaktır:

Ayrıca kanun bu hususta şu ihtimalleri derpiş etmektedir:

1) Köy kuranlara bu kabil yerlerin bir bedel mukabilinde temliki.

a) Şağillerin (işgal eden) işgalleri altında bulunan yapılar arsa sahibi tarafından vücade getirilmiş ise, bu kabil yerlerin kaim kıymeti [4] ile kapladıkları arsa ve avlunun kamulaştırma zamanındaki kıymetleri üzerinden, şağillere temlik olunacaktır (Ç. T. K. Ek m. 8/f. II).

b) Bu kabil yerlerin üzerindeki yapılar şağilleri tarafından inşa edilmişse, bunların kapladıkları arsa ve avlunun, a şikkında olduğu gibi kamulaştırma esnasındaki kıymetleri üzerinden, şağillere temlik olunacaktır (Ç. T. K. Ek m. 8/f. III).

c) Kamulaştırılan bu kabil yerlerin bedellerinin tesbit şekli:

Ç. T. Kanununa göre, kamulaştırılacak bu kabil yerlerin bedelleri, kanunun 45 inci maddesindeki esaslara göre belirtilecektir. Kanunun 45 inci maddesinde tesbit olunan kamulaştırma bedeli, kamulaştırılan yerlerin hakikî kıymetleri değildir. Burada bedelin tesbiti hususunda ileride inceleneceği üzere bazı sabit bedel kıstasları kabul olunmuştur (Ç. T. K. Ek m. 8/f. III).

d) Bu kabil yerleri temellük edenlerin, kamulaştırma bedellerini ödeme şekli:

Kamulaştırmaya tâbi tutulan bu yerleri temellük edenler, bunların bedelini peşin olarak değil, çiftçiyi topraklandırma kanununda kabul

4) Kaim kıymet evvelki hukukumuzun tesbit ettiği kıymetlerden biri olup, Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda mevcut değildir. Kaim kıymet, bir bina veyahutta ağacın buldukları yerdeki kıymetleridir. Kaim kıymetin tesbiti için şu ameliyenin yapılması gerekmektedir:

Meselâ: Bir arsa üzerinde bina ve ağaçlar var. Bu bina ve ağaçların kaim kıymetini tesbit etmek istiyoruz. Bunun için de evvelâ, arazi ile üzerindeki bina ve ağaçların hep beraber kıymetlerini tesbit edeceğiz, meselâ, arazi üzerindeki bina ve ağaçlarla beraber. 7000 lira kıymetindedir. Bunu yaptıktan sonra, yalnız arazinin, sanki üzerinde hiç bir şey yokmuş gibi kıymetini tesbit edeceğiz, meselâ bu da 1500 lira kıymetindedir. Bunu da belirttikten sonra ilk kıymet olan 7000 liradan yalnız arazinin kıymeti olan 1500 lirayı çıkaracağız. $7000 - 1500 = 5500$ lira. Burada görüldüğü üzere 5500 liradır. Netice olarak, bina ve ağaçların kaim kıymeti 5500 liradır. Demek oluyor ki, bir bina ve ağacın kaim kıymetini tesbit edebilmek için üç ameliyenin yapılması icab etmektedir. Kaim kıymet için bak, (Mecelle, m: 882, ve evvelki hukukumuzda tatbik olunan diğer kıymet şekilleri için de Mecelle, m: 883 - 886.).

olunan borçlanma hükümlerine göre, yani muayyen vâdelerde tahakkuk edecek taksitlerle ödeyeceklerdir. (Ç. T. K. Ek m. 8/f. III; m. 46 ve m. 53).

e) Kamulaştırılacak bu kabil yerlerin tesbit olunan kamulaştırma bedellerine karşı ilgililer, ilerde görüleceği üzere, kanunun bu konudaki hükümleri dairesinde itiraz edebilirler. Yalnız bu itiraz kamulaştırmayı durdurmaz (Ç. T. K. Ek m. 8/f. IV ve m. 30).

Dikkat olunursa, burada kanun, Medenî Kanunda yer almayan ve evvelki hukukun kabul ettiği bir tâbir olan şagil ve işgal kelimelerini kullanmaktadır. Bilindiği üzere, Medenî Kanunda bu husus için zilyet ve zilyetlik ibareleri mevcuttur (M. K. m. 887; İsviç. M. K. m. 919) [5].

Burada bahis konusu olan şagil ve işgal tâbirlerini, Medenî Kanunda yer alan ve gayrimenkul mülkiyetinin tapu siciline tescil yapılmaksızın, başka bir ifade ile tescilsiz iktisap şekillerinden biri olan işgal müessesesi ile karıştırmamak lâzımdır (M. K. m. 633/f. I ve 635; İsviç. M. K. m. 656/f. I ve 658).

2) Şagillere bu kabil yerlerin mülkiyet haklarının bedelsiz olarak (meccanen) verilmesi:

Ç. T. Kanununun bu konudaki hükmü şöyledir:

«Bu kanunun yürürlüğe girmesinden en az kırk yıl önce, yerleşmiş buldukları arazide köy olarak topluluk vücade getirmiş bulunan çiftçi aileleri tarafından işgal edilegelen ev ve avlularıyla ahır ve samanlık gibi yapılar, aile reislerinin talepleri üzerine doğrudan doğruya bedele ve hiç bir harç ve resme tâbi olmaksızın adlarına tapuya tescil olunur» (Ç. T. K. Ek m. 8/f. VII.).

Görülüyor ki kanun bu kabil yerlerin, şagilleri tarafından meccanen temellük olunabilmesi için şu şartların mevcudiyetini aramaktadır:

a) Bu kabil yerlere, Ç. T. Kanununun yürürlüğe girmesinden evvel en az kırk yıl önce yerleşmiş bulunmak: Kanuna bu hükümlerin 22/3/1950 tarihli ve 5618 sayılı kanunla ilâve olunduğunu yukarıda görmüştük.

5) Ç. T. Kanununun Ek 8 inci maddesinde yer alan sağıl kelimesi, evvelki hukukumuzun kabul ettiği bir tâbir idi. Medenî Kanunumuzda bu kelime yerine zilyet ibaresi yer almaktadır. Durum böyle olmakla beraber, gerek mahkeme içtihatlarında ve gerekse Medenî Kanundan sonra yürürlüğe giren bazı kanunlarda bu tâbire rastlanmaktadır, (Bak: Ord. Prof. Dr. Ernest Hirs, Zilyetliği gasb ve ona tecavüz (Fuzuli işgal) den doğan tazminat talepleri, Medenî Kanunun XV. yıldönümü için, adli eserdeki makale, İst. 1944, sah. 776 ve Sn.; Dr. Bülent Köprülü, Mahkeme İctihadı Kroniği, İst. Huk. Fak. Mecmuası, cilt XVIII, sayı 1-2, sah. 599, İst. 1952.).

Ek 8 inci maddenin bu fıkrasında «Bu kanunun yürürlüğe girmesinden en az 40 yıl önce...» ibaresi mevcuttur. Acaba «bu kanunun» ibaresinden biz 22/3/1950 tarihli tâdilât kanununu mu, yoksa 11/6/1945 tarihli esas Ç. T. Kanununu mu nazara alacağız?

Aynı Ek 8 inci maddenin ilk fıkrasında «4753 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce yerleştikleri arazide Kôn Kanunu hükümlerine göre köy olarak topluluk vücade getirmiş bulunan bazı çiftçilerin...» ibaresi mevcuttur. Yine aynı ek 8 inci maddenin 7 inci fıkrasında da, yukarıda da işaret olunduğu üzere, «Bu kanunun yürürlüğe girmesinden en az 40 yıl önce...» ibaresi bulunmaktadır. Kanaatimizce kanun koyucu, bu 7 inci fıkrada, «Bu kanun» ibaresini, ilk fıkrada yer alan «4753 sayılı kanunun» kelimelerini tekerrür olmasın diye kullanmıştır. Bu bakımdan, 7 inci fıkrada yer alan «Bu kanunun» ibaresinden 4753 sayılı ve 11/6/1945 tarihli Ç. T. Kanununun kastolunduğunu anlamak kanaatimizce daha isabetlidir. Bu takdirde 40 yıllık müddet 15/6/1945 tarihinden geriye doğru cereyan edecektir. Esasen, 22/3/1950 tarihli ve 5618 sayılı kanunun Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa ilâve ettiği hükümler, Ç. T. Kanununda yer alacaktır. Yani bu kanunun muhtevasına ilâve olunacaktır. Bu bakımdan bu keyfiyet de görüşümüzü teyid eden mahiyettedir.

b) Şagillerin yerleşmiş buldukları yerlerde köy olarak bir topluluk vücade getirmeleri lâzımdır (18/3/1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu m: 1 ve 2).

c) Bu kabil yerlerin, ev ve avlularıyla ahır ve samanlık gibi yapılar olması gerekmektedir.

d) Şagillerin çiftçi aileleri olması icap etmektedir.

e) Aile reislerinin, bu kabil yerleri meccanen ve hiç resme tâbi olmaksızın kendi adlarına tapuya tescil ettirmeleri için bir talepte bulunmaları lâzımdır.

Acaba tapu idaresine yapılacak, müracaat üzerine tapu memuru tapuda müseccel bulunan bir gayrimenkulü, müracaat eden namına tescili cihetine giderek bir değişiklik yapabilir mi?

Kanaatimizce yapamaması lâzımdır. Bunun için Ç. T. K. nun 27 nci maddesi gereğince kurulacak mahkemelerden bu hususta bir karar almak lâzımdır (M. K. m. 935).

3) İstisnaî hüküm:

Kanun, gerek bedel ile temlik olunacak ve gerekse bedelsiz olarak verilecek gayrimenkuller için şu istisnaî hükmü vazetmiştir: Arazi mali-

kinin kendi ihtiyaçları için meydana getirdiği ve kullanmakta olduğu bina, ağıl, depo gibi yapılar bu hükümlere, tâbi değildir.

29 — Kanunun ek 8 inci maddesinde yer alan ve muhtevasını yukarıda incelediğimiz bu hüküm, Medenî Kanunda yer alan ve müddeti, diğer şartların tahakkukuna bağlı olarak yirmi sene olan ve iktisabî mahiyette olan fevkalâde müruru zaman (zaman aşımı) müessesesine benzetmektedir. Bu bakımdan Ç. T. K. nun bu hükmünü bir nevi iktisabî müruru zaman müessesesi olarak addeden görüş tarzının, ne kadar isabetli olacağı hususu kanaatimizce kuvvetli bulunmamaktadır.

Medenî Kanunda yer alan iktisabî müruru zaman müessesesinde derpiş olunan bütün şartların tahakkuku halinde, bu müesseseden istifade edecek olan şahıs diğer tarafa (malike) mukabil hiç bir ivaz vermemektedir. Burada da Ç. T. K. nun mer'iyete girmesinden önce en az 40 yıl evvel yerleştikleri arazide köy olarak bir topluluk meydana getirmiş bulunanlar kanunda bahis konusu olan yerlere meccanen temellük edebilmektedirler⁶. Acaba Devlet, ortada Medenî Kanunca kabul edilen iktisabî müruru zaman sebeplerinin hiç birisi yok iken ellerinden gayrimenkulleri alınanlara muayyen bir bedel (ivaz) vermiyecek midir?

Eğer yukarıda da işaret ettiğimiz gibi ortada iktisabî müruru zamanın tahakkukunu sağlayacak sebepler mevcut değilse bu takdirde, gayrimenkulleri ellerinden alınan maliklere hiç bir ivaz verilmemesi, bu kabil malların doğrudan doğruya müsaderelerine müncer olacaktır. Bu durum Teşkilâtı Esasiye Kanununda bu hususta mevcut olan hükümlerle de kabili telif değildir. Bu bakımdan, Devletin bu şekilde gayrimenkulleri ellerinden alınan şahıslara, birinci şıkta olduğu gibi ve aynı esaslar dahilinde muayyen bir bedeli ödemesi kanaatimizce icap etmektedir. Başka bir ifade ile, Ç. T. K. nun Ek 8 inci maddesinin 5 inci fıkrasında yer alan «Bedellerin ödenmesi 45 inci maddeye göre yapılır» hükmünün burada da tatbik olunması iktiza etmektedir.

Ancak bu kabil gayrimenkuller, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun bilhassa 8 inci maddesinin (A) bendinde yer alan Devletin hüküm ve tasarrufu veya hususî mülkiyeti altında bulunup ta, âmme hizmetlerine

6) Ç. T. Kanununun meccanen temlik için kabul ettiği 40 senelik müddet Medenî Kanunun 639 uncu maddesinde yer alan fevkalâde müruruzaman için kabul olunan 20 senelik müddetin iki mislidir. İsviçre Medenî Kanunu ise, fevkalâde müruruzaman için 30 senelik bir müddetin mevcudiyetini aramaktadır. Kanunumuz İsviçreden iktibas olunurken, 30 senelik müddet 20 seneye indirilmiştir. Halbuki, suiniyet sahibi zilyede karşı miras sebebi ile açılacak istihkak dâvalarında müddet İsviçre Medenî Kanununda olduğu gibi 30 sene olarak bırakılmıştır (M. K. m. 579 ve 639, İsviç. m. 600 ve 662, Ç. T. K. Ek m. 8).

(işlerine) terk ve tahsis kılınmayan yerlerden ibaret ise, bu takdirde, Hazineye herhangi bir kamulaştırma bedelinin kanununun 45 inci maddesindeki hükümler dairesinde Tarım Vekâletince ödenmesine mahal yoktur. Esasen evvelce de görüldüğü üzere, (Bak, a. g. ilk makalemiz, sah. 807 ve sn. No. 19.) bu kabil yerler kamulaştırma muamelesi tavsit olunmadan dağıtılacak olan gayrimenkullerdir.

Kanunun bu hükmü kabul etmesine sebep te, memleketimizde eskiden beri birçok köylerin ağa tesmiye edilen şahısların mülkiyeti altında bulunmasıdır. Kanun bu hale son vermek ve ağaların hizmetinde çalışan tarım işçilerinin bunlar tarafından gayri müsait şartlarla istihdam edilmelerinin önüne geçmek ve köy halinde topluluk kuran çiftçi ailelerini yerleştikleri yerlerdeki gayrimenkullere malik kılmak gayesini gütmektedir.

30 — Kamulaştırılmadan dağıtılacak topraklarla, kamulaştırılarak dağıtılacak toprakların Tarım Vekâletinin emrine geçmesi:

Bu konudaki incelemelerimizi kamulaştırılmadan dağıtılacak topraklarla, kamulaştırılarak dağıtılacak topraklar diye ikiye ayırarak yapacağız.

A — Kamulaştırmağa tâbi tutulmadan dağıtılacak toprakların Tarım Vekâletinin emrine geçmesi:

Ç. T. K. unda, bu konuda zaman ve şekil bakımından muhtelif usuller kabul olunmuştur (Ç. T. K. m. 10.). Biz bu kabil toprakların kanununun 8 inci maddesinde muayyen bir sıra altında yer aldıklarını evvelce görmüştük.

a) Devletin hüküm ve tasarrufu veya özel mülkiyeti altında bulunup âmme (kamu) işlerinde (hizmetlerinde) kullanılmayan arazi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun mer'iyet tarihi olan 15/6/1945 senesinden itibaren dağıtılmak üzere Tarım Vekâletinin emrine geçmektedir (Ç. T. K. m. 8/A. Bendi ve m. 10.).

Ç. T. Tüzüğü hükümlerine göre, Devletin hüküm ve tasarrufu veya hususî (özel) mülkiyeti altında bulunup ta örnek islâh kurumları, tarım okulları gibi âmme yararına hizmet eden, Devlet müesseselerine tahsis edilen ve ancak bu kabil ihtiyaç ve zaruretleri karşılayabilecek durumda olan kültür toprakları Tarım Vekâletince, Ç. T. Kanunu hükümleri dairesinde arazisi olmayan veya olup ta ihtiyaçlarına yetmiyenlere dağıtılamaz (Ç. T. Tüzüğü, m. 52.).

b) Bir veya bir kaç kasaba veya şehrin orta malı olan arazinin ihtiyaçtan fazla olduğu Tarım Vekâletince belirtilen arazi, aynı Vekâlet

tarafından belirtilmeleriyle beraber (ayrılmaları), dağıtılmak üzere kendi emrine geçmektedir (Ç. T. K. m. 8/B bendi ve m: 10.).

c) Ç. T. K. nun 8 inci maddesinin D bendi ile E bendinde yer alan; Devletçe kurutulan sahipsiz bataklıklardan kazanılacak arazi ile göllerin kuruması ve nehirlerin doldurulması ile elde edilecek arazi, meydana gelmeleri (teşekkül etmeleri) ile dağıtıma tâbi tutulmak üzere Tarım Vekâletinin emrine geçmektedir (Ç. T. K. m. 8/D ve E bendleri ve m. 10.).

d) Sahibi bulunmayan arazi; bu arazi, sahibi bulunmadığı hususunda evvelce görüldüğü üzere kanunen yapılması gereken muameleler tamamlandıktan sonra Hazine adına tapu siciline tescil edilmesi ile beraber dağıtılmak üzere Tarım Vekâletinin emrine geçmektedir.

Dikkat edilirse burada, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi durum aşağıda inceleyeceğimiz kamulaştırılarak dağıtılacak topraklardaki esasın aynidir. Zaten sahibi bulunmayan arazide mülkiyet bakımından ihtisas, Hazine adına gereken tescilin tapu sicilinde yapılması anına kadar, hususî şahıslara ait bulunmaktadır.

B — Kamulaştırılarak dağıtılan toprakların Tarım Vekâletinin emrine geçmesi:

Kanun kamulaştırılacak toprakları muaddel 14 üncü maddesinde evvelce de görüldüğü gibi şu şekilde tesbit etmiş bulunmaktadır.

a) Mülhak ve mazbut vakıfların hükmî şahsiyetleri (tüzel kişilikleri) namına Vakıflar Genel Müdürlüğü veya mütevellilerce tasarruf edilmekte bulunan bütün vakıf arazisinin tamamı; (Ç. T. K. m. 14/f. II) (İcareteynli vakıflar da dahil olmak üzere).

b) Özel idare ve belediyelere ait olup da âmme (kamu) hizmetlerinde (işlerinde) kullanılmayan arazi (Ç. T. K. m. 14/f. III.).

c) Hakikî şahıslarla, hususî hukuk hükmî şahıslarına ait araziden 5000 dönümü geçen parçaları; (bazı ahvalde 5000 - 2000 arası yerlerde dahil) (Ç. T. K. m. 14/f. IV ve m. 16.).

d) Bu kanunun (Ç. T. Kanununun, 15/6/1945) yürürlüğe girmesinden sonra işlenmiyen arazi (Ç. T. K. m. 14/f. V ve m. 7.).

Bu dört kategori arazi Hazine adına tapuya tescil edilmeleri ile dağıtılmak üzere Tarım Vekâletinin emrine geçmektedir. Kanun koyucu, bu dört kategori toprakta mülkiyet durumu bakımından fark olmadığından, hepsi için bu hususta müşterek bir kaide koymuştur.

31 — Görülüyor ki kanun burada kamulaştırılmayarak dağıtılacak topraklarla, kamulaştırılarak dağıtılacak toprakların Tarım Bakanlığının emrine geçiş hallerini ve zamanını tesbit ederken tek bir usul derpiş etmemiş, muhtelif nevilere göre türlü tarzlar kabul etmiştir.

Böyle bir hükmün kabul edilmesine sebep, bahis konusu olan ve muhtelif kategori arzeden gayrimenkullerin mahiyetlerinin arz ettiği değişikliktir.

Gerçekten kamulaştırılmadan dağıtılacak topraklarla, kamulaştırılarak dağıtılacak topraklar arasında büyük mahiyet farkı mevcuttur. Bunların birincilerinin büyük kısmı Devletin (Hazinenin) hüküm ve tasarrufu veya hususî mülkiyeti altında veya buna mümasil bir durumdadır. Yalnız bunlar âmmenin hizmetlerine terk ve tahsis kılınmamışlardır. İkinci kısma giren topraklar ise hususî şahısların mülkiyetindedirler. Bu bakımdan, yukarıda incelediğimiz muhtelif kategori toprakların Tarım Vekâletinin emrine geçmeleri hususunda ittihaz olunacak usullerin başka başka olmaları keyfiyeti kendiliğinden anlaşılmaktadır.

Netice itibariyle, Ç. T. Kanunu tarafından derpiş olunan dağıtılacak toprakların Tarım Vekâletinin emrine geçmesine mütedair çeşitli durumun kabulünde kanaatimizce isabet mevcuttur.

Fasıl : IX

Kamulaştırılarak dağıtılacak toprakların, kamulaştırma bedelinin tesbiti ve ödenme şekli.

32 — Bilindiği üzere, kamulaştırma müessesesinde, kamulaştırma bedeli, kamulaştırılacak olan yerin değer pahası, başka bir deyimle, onun hakikî değeri olması lâzımdır.

Esasen kanunlaştırma müessesesi, mülkiyet haklarının cebrî bir iktisab yolu olduğundan ve mülkiyet haklarını nihayete erdirdiğinden, kanunlarca istisnaen kabul olunmuştur. Bu müesseseden istifade edenler, âmme menfaati mülâhazası ile âmme kudretini kullanarak, istisnaen hususî mülkleri muayyen şartlar altında cebrî bir şekilde iktisab etmektedir. Mülkiyet haklarına oldukça ağır bir müdahale şekli olan bu müesseseye ehemmiyetine binaen, görüldüğü üzere Teşkilâtı Esasiyenin 74 üncü maddesinde yer alan hükümlerle takyit edilmiş bulunmaktadır. Gerçekten Teşkilâtı Esasiyenin sözü geçen maddesinde yer alan kamulaştırma müessesesi başlıca şu iki esasla takyit edilmiş bulunmaktadır.

a) Âmme (kamu) menfaatinin bulunması.

b) Kamulaştırılacak yerin değer pahasının peşin olarak ödenmesi.

Görülüyor ki, bu esaslar, istimplâki (kamulaştırmayı) oldukça tahdit etmekte ve bu müessesenin mülkiyet haklarına karşı ağır bir müdahale teşkil eden cebrî iktisab vasfını oldukça hafifletmektedir. Fakat Teşkilâtı Esasiyede yer alan bu hükümlere, çiftçiyi toprak sahibi kılmak ve ormanları devletleştirmek için yapılması gereken kamulaştırmalarda, kamulaştırma karşılıklarının ödenme şekilleri, özel kanunlarla tesbit olunacağına mütedair bir fıkranın 1937 senesinde yapılan tadilâtla ilâve olunduğuna, evvelce de işaret etmiştik.

Teşkilâtı Esasiyeye ilâve olunan bu fıkra hükmünden anlaşılacağı üzere, Ç. T. Kanununda yer alan kamulaştırma müessesesindeki kamulaştırma bedelinin tesbiti ve ödeniş şekli hususî bir mahiyet taşımaktadır. Başka bir ifade ile, Ç. T. Kanunu, kamulaştırılacak topraklar için hususî bir kamulaştırma tarzı kabul etmiştir.

33 — Ç. T. Kanununun kabul ettiği hususî kamulaştırma esasları hangi topraklarda tatbik olunacaktır.

İlâve edelim ki, bu hususî kamulaştırma hali, kanunda yer alan şu kategori topraklarda cereyan etmektedir.

1) Kamulaştırılarak dağıtılacak topraklar. Bunlar kanunun muadeli 14 üncü maddesinde dört kategori olarak yer almaktadır.

2) Kanunun 8 inci maddesinde yer alan, sahibi bulunmayan arazi; yalnız bu topraklar kamulaştırmaya tâbi tutulmadan dağıtılacak topraklar arasında yer almaktadır. Bunlar ancak sahibinin Hazine tarafından toprağa el konma tarihinden itibaren 10 yıl içinde müracaatta bulunması halinde, toprağın bedeli kamulaştırılan topraklarda cereyan eden esaslara göre tesbit olunmaktadır (Ç. T. K. m. 9.).

3) Kanunun Ek 8 inci maddesinde yer alan kamulaştırma hallerinde de Ç. T. Kanununun özel kamulaştırma hükümleri tatbik olunmaktadır.

34 — Çiftçiyi Topraklandırma Kanununda kabul edilen kamulaştırma müessesesinde kamulaştırma bedelinin tesbiti ve ödeniş şekli.

A.) Kamulaştırma bedelinin tesbiti:

1) Kaide:

Yukarıda da belirtildiği üzere bu bedel, kamulaştırılan arazinin değer pahası değildir. Gerçekten kanunda bu husus için şu esas kabul edilmiştir:

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre yapılacak kamulaştırmalarda «1944» bütçe yılı (malî yıl) arazi vergisine matrah olan kıymetin dört katı (misli), kamulaştırma karşılığı olarak kabul olunmuştur (Ç. T. K. m. 21/f. I).

Demek oluyor ki burada nazara alınan esas, kamulaştırılan toprağın 1944 malî yılı arazi vergisine matrah olan kıymetinin dört mislidir. Yani vergi kıymetinin dört misli kamulaştırma bedelini teşkil etmektedir.

Kanun 1944 malî yılı arazi vergisine matrah olan kıymeti tesbit olunmamış arazilerle, vergide bir bütün olarak kayıtlı bulunan arazilerin bir kısmının kamulaştırılması halinde şu hükümlerin tatbik olunacağını kabul etmiştir.

a) 1944 bütçe yılı başında arazi vergisine matrah olan değeri kat'î olarak tayin edilmeyen topraklarda, bu değer 15/6/1949 tarihli ve 5432 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri gereğince yetkili kılınan komisyonlar tarafından tesbit olunacaktır. Ancak tesbit olunacak bu değer, kamulaştırılan arazinin çevresinde bulunan en yakın benzeri arazinin 1944 bütçe yılı vergisine matrah olan değerinden fazla olamaz.

Görülüyor ki kanun, komisyonların salâhiyetini bu hususla takyit etmiş bulunmaktadır (Ç. T. K. m. 21/f. II.).

b) Vergide bir bütün olarak kayıtlı bulunan arazinin tamamı değil de bir kısmı kamulaştırılıyorsa, bu takdirde, kamulaştırma bedeli; kamulaştırılan parçalar ile sahibine bırakılan parçaların ifraz (ayrılma) edilmelerinden sonra bu hususla görevlendirilen komisyonlar tarafından tesbit edilir (Ç. T. K. m. 22.).

c) İtiraz: İlgililer, gerek a ve gerek b şıklarında kamulaştırma bedelinin tesbiti hususunda, komisyonların kararlarına karşı itirazda bulunabilirler (Ç. T. K. m. 21/f. II ve m. 22/f. II.).

Kanunda kabul edilen ve esaslarını yukarıda tesbit ettiğimiz kamulaştırma bedelinin tayini, 1944 malî yılının vergi kıymetinin dört misli gibi kat'î kıstaslar ile yapılmaktadır.

Memleketimizde arazilerin vergi kıymetleri, hakikî kıymetlerinin çok dúnundadır. Bu bakımdan bir çok yerlerde bu şekilde tesbit olunan kamulaştırma bedelleri, netice itibariyle kamulaştırılan toprakların hakikî kıymetlerinden aşağı bulunmaktadır.

Ç. T. K. unda yer alan bu hüküm 1950 tâdilâtiyle bu şekle konulmuştur. Tâdilden evvelki hüküm ise başka bir şekilde idi. Evvelce 5000 dönümden yukarısı kamulaştırılan topraklarda yani büyük arazi mülklerinin kamulaştırılmaları halinde, bu yukarı kısım için 1944 bütçe yılın-

daki arazi vergisine matrah olan kıymetinin bir katı (misli), 2000 - 5000 dönüm arasındaki yerler için aynı şekilde vergi kıymetinin iki katı, ve 2000 dönümden aşağısı kamulaştırılan topraklar için de vergi kıymetlerinin üç katı kamulaştırma bedelini teşkil etmekte idi.

Görülüyor ki, tâdilden önce, kamulaştırma bedelinin tesbiti hususunda, kamulaştırılan arazinin büyüklüğü nazara alınmakta ve vergi kıymetinin bir katı, iki katı ve üç katı olarak müterakki bir sistem tatbik olunmakta idi. Bu bakımdan, tâdile uğrayan eski sistem yenisine nazaran daha gayri adil bulunmakta idi. Netice itibariyle bu konudaki yeni hükümler, toprağı kamulaştırılan malikin daha ziyade lehine bulunmaktadır.

Esasen kamulaştırılan toprağın sırf büyüklüğünü göz önünde bulunduran ve 1944 malî yılı vergi matrahına esas olan kıymetinin bir, iki ve üç misli nazara alınarak hesaplanan kamulaştırma kıymeti, kanaatimizce tamamen isabetsiz ve indî bir mahiyet taşımakta idi.

2) Bedelin bu esaslar dahilinde tesbit olunmasının müstesnaları:

Kanun kamulaştırılacak bazı gayrimenkuller için, bu kaideyi tatbik etmiyerek bedelin tesbiti hususunda bazı istisnaî hükümler kabul etmiştir. Bu müstesnalar şunlardır:

a) Kamulaştırılan arazi üzerinde bulunan yapı ve tesislerin takdir edilecek değerleri, kamulaştırma karşılığı (bedeli) olarak kabul edilir (Ç. T. K. m. 23/f. I.).

Burada kanun, umumî kaide de olduğu gibi, 1944 bütçe yılı vergiye matrah olan kıymetin dört katı gibi kat'î bir usul nazara almamakta; bilâkis bu kabil yerlerin değer pahalarının kamulaştırma bedeli olarak kabulü ile genel kamulaştırma müessesesinin bu husustaki esaslarını tatbik etmektedir.

b) Haksız olarak kamulaştırıldığı anlaşılan arazi:

Bu arazinin kamulaştırılmasının haksız olduğuna mütedair alınan hükümden evvel dağıtılması halinde, Tarım Vekâleti bu arazinin elkonma tarihindeki tesbit olunan değerini sahibine ödemekle mükellef tutulmuştur (Ç. T. K. m. 30/f. I.).

Dikkat edilirse, burada kanun el konma tarihinde belirtilen değer hükmünü ihtiva etmektedir. Bundan kastolunan kıymet, değer pahasıdır. Binaenaleyh, bu hal de kanunda kabul olunan kamulaştırma bedelinin tesbiti kaidesinin bir müstesnasını teşkil etmektedir.

Kanuna göre bu kabil yerlerin değerlerini, dağıtılmalarını takip eden bir ay içerisinde ikisi mahallî idare kurulu ve biri de belediye komisyonu tarafından seçilecek üç kişilik bir komisyonun istişarî mütalâası

(danışma düşüncesi) ni aldıktan sonra Tarım Vekâleti tesbit etmektedir. Vekâletçe tesbit olunacak değere, alâkalılar ilgili mahkemeye başvurarak bedelin hüküm altına alınmasını isteyebilirler.

c) Hazine tarafından taksitle satılmış olup ta, kamulaştırma tarihinde taksit bedelleri tamamen ödenmemiş olan arazilerde, ihale tarihinden kamulaştırma tarihine kadar geçen her yıl için ihale bedelinden yüzde beş (% 5) tenzil edildikten sonra; kalan miktar vergi kıymetinden (dört katı) fazla olduğu takdirde, kamulaştırma bedeli olarak kabul olunur (Ç. T. K. m. 21/f. son.).

Durumu bir misal ile izah edelim:

Bir arazi Hazine tarafından 1940 yılında bir şahsa senede bin lira taksitle olmak ve on taksitte ödenmek üzere 10.000 liraya satılmıştır. Bu toprak 1946 senesinde Tarım Vekâletince dağıtılmak üzere kamulaştırılmıştır. Burada toprağın malikine verilecek kamulaştırma bedeli şu şekilde tesbit olunacaktır. 1940 yılı bu yerin ihale yani satış tarihidir, kamulaştırma tarihi de 1946 yılıdır. 1940 yılı ile kamulaştırma yılı olan 1946 yılı arasında 6 yıl mevcuttur. Kanuna göre ihale tarihinden itibaren kamulaştırma tarihine kadar geçen her yıl için taksitlerden yüzde beş nisbetinde olmak üzere ihale bedelinde tenzilât yapılacaktır.

Görülüyor ki, burada fark 6 yıl olduğu için yüzde beşi altı ile çarpacağız: $\% 5 \times 6 = \% 30$. Bu da yüzde otuzdur. Demek oluyor ki kamulaştırma bedelini bulmamız için ihale bedelinden yüzde otuz nisbetinde bir tenzilât yapacağız. İhale bedeli 10.000 lira olduğuna göre, bunun yüzde otuzu 3.000 liradır. Bunu da on bin liradan çıkarırsak, $(10000 - 3000 = 7000)$, yedi bin lira olan kamulaştırma bedelini buluruz. Netice olarak verdiğimiz misalde kamulaştırma bedeli yedi bin liradır. Eğer bu yedi bin lira, bu toprağın 1944 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan kıymetin dört katından daha aşağı ise, meselâ dört kat vergi kıymeti 7500 lira ise, bu takdirde 7500 lirayı kamulaştırma bedeli olarak kabul edeceğiz. Eğer vergi kıymeti yedi bin liranın aşağısında ise bu takdirde yedi bin lira kamulaştırma bedeline esas olarak alınacaktır. Kanun «ihale tarihinden kamulaştırma tarihine kadar geçen her yıl için ihale bedelinden yüzde beş tenzil edilecektir, sonra kalan miktar vergi kıymetinden fazla olduğu takdirde» ibaresini taşımaktadır, burada yalnız vergi kıymetinden bahsedilmekte ve bunun kaç kat olacağına temas olunmamaktadır. Kanaatimizce burada da vergi kıymetinin dört katının nazara alınması iktiza etmektedir.

Görülüyor ki, kanun bu kabil gayrimenkuller hakkında da kamulaştırma bedelinin tesbiti hususunda istisnaî bir usul kabul etmiştir.

B.) Kamulaştırma bedellerinin ödenme şekli:

Kanun ana kaide olarak umumî kamulaştırma hükümleri hilâfına, bedelin tamamen para ile ödenmesi esasını kabul etmemiştir. Kanunun bu hususta ihtiva ettiği hükümleri şu şekilde hülâsa edebiliriz:

1) Kamulaştırma bedelinin nakden (para ile) ödenen kısmı:

Kanun kamulaştırma bedelinin bir kısmının para ile ödenmesini kabul etmiştir. Gerçekten, kamulaştırma bedelinin 3000 liralık kısmı ile bunun 100 liraya kadar olan kesri, yani 3100 liraya kadar olan kısmı para ile ödenmektedir (Ç. T. K. m. 45/f. I.).

2) Kamulaştırma bedelinin tahvil ile ödenen kısmı:

Para ile ödenen kısımdan geri kalanı tahvil ile ödenecektir (Ç. T. K. m. 45/f. I.).

Yalnız kanun bu tahvillerin kamulaştırma tarihini takip eden malî yıl başına kadar geçecek müddete ait faizlerini de para ile ödenecek miktara ilâve etmektedir (Ç. T. K. m. 45/f. II.). Bu tahviller itibarî kıymetleri üzerinden faiz, vâde, amortisman ve diğer şartlar cihetinden son çıkarılmış olan Hazine tahvilleri ile eşit olarak ihraç edilirler; ve ihraç olundukları malî yıl (bütçe yılı) ⁷ başından itibaren faize tâbi tutulurlar.

Bu tahvillerin senelik amortisman taksitlerini, faiz ve sair masraflarını karşılayacak tahsisat her yıl Devlet Borçları bütçesinde ayrı bir bölüme konur ⁸ (Ç. T. K. m. 45/f. IV.).

3) Kamulaştırma bedelinin ödeme müddeti:

Kamulaştırma bedelinin gerek para ve gerek tahvil ile ödenen kısımları, kamulaştırmayı takip eden malî yılın ilk üç ayı içinde ödenir (Ç. T. K. m. 45/f. I.).

Görülüyor ki, kanun kamulaştırma bedelini, kamulaştırmayı takip eden malî yılın ilk üç ayı içerisinde ödenmesi hükmünü kabul ile oldukça kısa bir müddet tesbit etmiştir. Bu hüküm 5618 sayılı ve 22 Mart 1950 tarihli kanun ile yapılan tâdilât neticesinde kanuna ithal olunmuştur. Değiştirilen eski hükümlere göre, kamulaştırma bedelinin 1000 ve 100 liraya kadar olan kesri para ile, kamulaştırmayı takip eden yıl içinde

7) Memleketimizde halen malî yıl (bütçe yılı) 1 Marttan itibaren başlamakta ve 1 Ocaktan başlayan hakikî yıldan ayrılmaktadır.

8) Her tertipte bu tahvillerin ihraç masrafları, Devlet Borçları bütçesinde açılacak ayrı bir bölüme ödenek kaydedilerek sarf olunur. Maliye Vekâleti her tertip için, yapılacak ihraç masrafı olarak 50.000 liraya kadar geçici harcamaya iznlidir (Ç. T. m: 45/f, V ve VI.).

ödenmekte geri kalan kısmı ise, kamulaştırmayı takip eden yıldan başlayarak 20 yılda eşit taksitlerle ödenecek «Toprak tahvilleri» adlı Hazine tahvilleri ile ödenmekte idi. Toprağı kamulaştırılan arazi malikinin daha ziyade aleyhine olan bu husustaki eski hükümler 1950 tadilâtiyle yerlerini, yukarıda incelediğimiz yeni hükümlere bırakmıştır.

4) Kamulaştırma bedelinin bu şekilde ödenmesinin müstesnası:

Kanun burada, az evvel yukarıda tetkik ettiğimiz üzere, haksız olarak kamulaştırılıp ta, haksızlığı mahkeme hükmü ile sabit olan arazinin, bu hükümden evvel dağıtılmış olması halinde, bu arazi sahibine verilecek olan bedeli, bu ödeme şeklinden hariç tutmuştur. Kanun bu kabil yerlerin bedelini peşin olarak sahiplerine ödeneceği hususunu kabul etmiştir (Ç. T. K., m. 30/f. I.).

35 — Hükmün makable işmalı:

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun gerek kamulaştırma bedelinin tesbiti ve gerek bu bedelinin ödeme şekline mütedair muaddel hükümlerinin, tâdilâttan evvelki kamulaştırma hâdiselerine de tatbiki:

22/3/1950 tarihli ve 5618 sayılı kanunla kabul olunan bu husustaki hükümler, Geçici ikinci madde hükmü ile, bu tadilât kanununun mer'iyet tarihi olan 27/3/1950 den önce, yani Ç. T. Kanununun mer'iyet tarihi olan 15/6/1945 tarihinden itibaren 27/3/1950 tarihi arasında kamulaştırılan toprakların ödenmiş veya ödenmemiş bulunan bedelleri hakkında da tatbik olunacaktır.

Demek oluyor ki, eski hükümlere göre toprağı kamulaştırılan kimse-lere, evvelki hükümler gereğince almış oldukları bedel ile yeni hükümlere göre tesbit olunan bedel arasındaki fark ödenecektir.

Kanun, böyle bir hüküm vaz'etmekle evvelce yapılmış olan kamulaş- malarda, arazi maliklerine ödenen bedeller ile tadilden sonraki kamulaş- tırma hâdiselerinde ödenen kamulaştırma bedelleri arasında, yeni istim- lâklerin lehine olmak üzere meydana gelecek farkı izale etmek gayesini istihdaf etmektedir.

Netice itibariyle bu yüzden tahaddüs edecek bazı haksızlıkların da önüne geçilmiş bulunacağından, böyle bir hükmün kabulünde, kanaatimizce isabet mevcuttur.

Fasıl : X

Kamulaştırmanın neticeleri ve kamulaştırılacak arazileri belirtilerek ilân olunan bölgelerde, kaideten yeniden kamulaştırma muamelelerinin yapılamıyacağı hususu.

36 — A. Kamulaştırmanın neticeleri:

Kamulaştırılan toprakların Hazine namına tapuda tescil olunması:

a) Kaide:

Ç. T. Kanununa göre, kamulaştırmağa tâbi tutularak dağıtılacak topraklarda, kanunun evvelce gördüğümüz veçhile kabul ettiği esaslar dahilinde tesbit olunacak kamulaştırma bedelinin gerek para ile ve gerek tahvil ile ödenecek kısımlarının arazisi kamulaştırılan kimseye verildikten sonra, bu kabil yerlerin Hazine namına tapuda tescilleri cihetine gidilecektir. Başka bir ifade ile, kamulaştırılan toprakların Hazine adına tescilleri yapılabilmesi için evvelâ, kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerekmektedir (Ç. T. K. m. 32.).

Kanun, arazisi kamulaştırılan şahsın, kamulaştırma bedelini almaktan imtina etmesi veya kendisine bedelin verilmesine sair sebeplerle imkân bulunmaması hallerinde, Hazine namına yapılacak tescilin gecikmemesi için bu hususta ittihaz olunacak hareket tarzını şu şekilde tesbit etmiştir:

Kamulaştırma karşılığını (bedelini) kamulaştırılan toprağın maliki almaktan kaçındığı veya bulunamadığı yahut kamulaştırılan gayrimenkulün mülkiyeti ihtilâflı olduğu takdirde, kamulaştırma bedeli Ziraat Bankasına yatırılmak şartıyla gayrimenkule el konur ve Tarım Vekâletinin arzusu üzerine tapu dairesince Hazine adına tescili cihetine gidilir.

Burada önemli bir mesele ile karşılaşmaktayız.

Acaba Tarım Vekâleti kamulaştırılan arazinin mülkiyetini ne zaman iktisap etmektedir?

Medenî Kanunun hükümlerine göre gayrimenkul mülkiyetinin iktisabı için tapu siciline tescil şarttır (M. K. m. 633/f. I; İsviçre M. K. m. 656/f.I).

Medenî Kanun bu kaidenin istisnalarını da şu şekilde tesbit etmiştir:

İşgal, miras, istimplâk, cebrî icra ve mahkeme ilâmı (kararı) ile bir gayrimenkulü iktisap eden kimse tescilden evvel dahi ona malik olmaktadır (M. K. m. 633/f. II; İsviçre M. K. m. 656/f. II.).

Yalnız tescilsiz gayrimenkul iktisablarında malik lehine tapuda gereken tescili yaptırmadığı müddetce bu gayrimenkul üzerinde tasarrufi muamelelerde bulunmaz (M. K. m. 632/f. son.).

Demek oluyor ki, bu hallerde istisnaen bir kimse, tapuda tescil muamelesinin yapılmasından önce de gayrimenkulü iktisap etmektedir.

İstimplâk de bu müstesnalar arasında yer almaktadır.

Yine Medenî Kanununun diğer bir hükmüne göre, âmme menfaati için yapılan istimplâk halinde mülkiyetin ne vakit zail olacağı kanunu mahsus ile muayyendir (M. K. m. 643/f. II.).

Görülüyor ki, istimplâk müessesesinde istimplâk (kamulaştırılan) olunan gayrimenkuller üzerinde, sahibinin mülkiyet hakkının ne zaman nihayete ereceği hususu, hususî kanunlarla belirtilecektir. Bu konuda olmak üzere mer'iyette bulunan eski 24/İkinciteşrin (Kasım) H. 1295 tarihli Menafii Umumiye için İstimlâk Kararnamesi hükümlerine göre «İstimlâk olunacak mülkün takdir olunan kıymeti sahibine tamamen tekiye olunmadıkça ve dâva vukuunda, hakkında ait olduğu mahkemeden ilâm verilmedikçe, kendileri o mülkte ikamet veya intifadan men'olunmayıp akçesi tamamen verildikte hukuku mülkiyeti iskat olunur» (İstimlâk Kararnamesi, m. 3.).

Bu hükme göre istimplâk hallerinde mülkiyetin istimplâk eden tarafa geçmesi için istimplâk bedelinin, karşı tarafa tamamen ödenmesi, ve malikin müddeti içinde istimplâke karşı itirazda bulunarak ilgili mahkemede dâva açmaması lâzımdır.

Mamafih Doktrinde, H. 1295 tarihli (1879) İstimlâk Kararnamesinin bu hükmünün tefsirinde hukukçular arasında görüş farkı mevcuttur⁹.

H. 1295 tarihini taşıyan bu eski kanunun bazı hükümleri zamanla değiştirilmiştir. Bu kanunun istimplâke mütedair hükümlerinin tatbik sahası sonradan neşrolunan sair istimplâk kanunlarıyla tahdit edilmiştir.

Gerçekten vakıflar hakkında 25/10/1328 tarihli İstimlâk Kanunu, 14/7/1939 tarihli ve 3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu, Millî Savunma ihtiyaçları için 26/6/1940 tarihli ve 3887 sayılı kanun, Demiryolları istimplâki hakkında 10/6/1926 tarihli ve 929 sayılı kanun, köy okullarına mütedair yapılacak istimplâklar için 19/6/1942 tarihli ve 4274 sayılı kanunun 28 inci maddesi, evvelce sözü geçen köy ve orman kanunla-

9) H. Avni Göktürk, İstimlâk Kararnamesinin bu hükmünü pek vazih bulmakta ve mülkiyetin istimplâk hükmünün kat'ilesmesi ile diğer tarafa geçeceği mütalâasını serd etmektedir. (Bak, H. Avni Göktürk, Aynı Haklar, sah. 884, Ankara 1949.) Hıfzı Veldet Velidedeoğlu - Galip Esmer de, bu konu ile ilgili olmak üzere 15/12/1939 tarihli tapu tamiminden bahsetmekte ve bu tamime göre kesinleşmiş istimplâk kararına istinat ederek, tapu sicil muhafızlığında tescilin yapılabilmesi için, ayrıca istimplâk bedelinin tevdi olunduğuna dair makbuzun ya aslının, veyahut da tasdikli suretinin tapu idaresine ibrazı lâzım gelmektedir. (Bak: Hıfzı Veldet Velidedeoğlu - Galip Esmer, Gayrimenkul tasarrufları ve tapu sicil tatbikatı, sah. 318 ve not 3, İst. 1950.) Yargıtaya göre de, istimplâk bedeli malın sahiplerine verilmedikçe veya namlarına bir bankaya tevdi olunmadıkça, mülkiyet hakları sakıt olmaz (4. H. D. 25/9/1942.). Bak. Kâmil Tepeci, notlu ve izahlı Türk Kanunu Medenisi, Ankara 1946, sah. 39, Keza, istimplâk bedeli verilmedikçe, istimplâk istenen gayrimenkulün tasarrufu intikal etmez (3. H. D. 3/12/1943 - 1944, 13640.). H. Veldet - G. Esmer, a. g. e., sah. 325. Dr. Mukbil Özyörük'e göre, istimplâk hükmünün verilmesi ile birlikte, gayrimenkul kamulaştırmanın mülkiyetine geçmektedir (Mukbil Özyörük, Kamulaştırma Hukuku, sah. 167 ve 170, Ankara 1948).

rında ve hükümlerini incelediğimiz Ç. T. Kanununda istimplâke mütedair hükümler yer almaktadır ¹⁰.

Görülüyor ki, bizde istimplâke (kamulaştırmağa) mütedair mevzuat, oldukça dağınık bir halde bulunmakta ve muhtelif kanunlarda yer almaktadır. Bu durum, bu hükümlerin tetkikinde oldukça müşkülât tevliid etmektedir ¹¹. Bu hükümlerin umumî İstimlâk Kanunu adı altında tevhide şayanı temennidir.

Ç. T. Kanununda, kamulaştırma bedelinin ödenmesi ve sonra kamulaştırılan yerlerin Tarım Vekâletinin emrine geçmesi esası kabul edilmiştir.

Esasen evvelce de gördüğümüz üzere, kamulaştırılacak topraklar, kamulaştırma bedelinin sahibine verilmesi, verilmediği takdirde Ziraat Bankasına yatırılması ve bunun üzerine Hazine namına tapuda gereken tescilin yapılmasından sonra, dağıtılmak üzere Tarım Vekâletinin emrine geçmektedirler.

b) Kamulaştırma bedelinin sahibine verilmesi veya verilmemesi halinde Ziraat Bankasına yatırıldıktan sonra Hazine namına tescilin yapılması kaidesinin müstesnaları:

Kanun bu kaideye şu üç müstesnayı koymuştur:

aa) Vergide bir bütün olarak kayıtlı bulunan arazinin bir kısmının kamulaştırılması, başka bir deyimle tamamı değil de bir kısmı kamulaştırılan arazi (Ç. T. K. m: 22/f. I.)

10) İstimlâke mütedair hükümler bilhassa ayrıca şu kanunlarda da mevcuttur:

a) Evvelce sözü geçen 442 sayılı Köy Kanunu. Bu kanunun bilhassa 44 üncü maddesi;

b) 10/6/1933 tarihli ve 2290 sayılı Belediye Yapı Yolları Kanunu ve bu kanuna bir madde ilâvesine dair olan 4/7/1934 tarihli ve 2555 sayılı kanun (m.: 8);

c) Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu hakkında 7/1/1938 tarihli ve 3308 sayılı kanun;

d) Toprak Mahsulleri Ofisi hakkında 24/6/1938 tarihli ve 3491 sayılı kanun;

e) Taşkın sulara ve su baskınlarına karşı koruma hakkında 14/1/1943 tarihli ve 4373 sayılı kanun;

f) 3116 sayılı Orman Kanununa bazı hükümler eklenmesine ve bu kanunun birinci maddesinde değişiklik yapılmasına dair 19/7/1945 tarihli ve 4785 sayılı kanun ve 5658 sayılı ve 24/3/1950 tarihli kanun;

g) Hükümlerini incelediğimiz 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ve bunu tâdil eden 22/3/1950 tarihli ve 5618 sayılı kanun.

11) Aynı mütalâa için: (Sıddık Sami Onar, a. g. e., sah. 1016 - 1017. H. Veldet Velidedeoğlu - Galip Esmer, a. g. e., sah. 315 - 316. No. 1.)

bb) Kamulaştırılacak arazi üzerinde bulunan yapı ve tesisler (Ç. T. K. m: 23/f. I.).

cc) 1944 bütçe yılı başında vergiye matrah olan kesinleşmiş değeri bulunmayan arazi (Ç. T. K. m: 21/f. II.).

Bu üç halde, kamulaştırılacak arazinin, yapı ve tesislerin kamulaştırma bedellerinin sahiplerine verilmesi veya Ziraat Bankasına yatırılması yoluna tevessül olunmadan, bu kabil gayrimenkullerin Hazine lehine tescilleri yapılacaktır (Ç. T. K. m: 32/f. III.).

Kamulaştırılan bu gayrimenkullerin kat'ileşen karşılıkları da Ç. T. K. nun hükümlerine göre eski maliklerine ödenecektir (Ç. T. K. m: 32/f. III.).

Görülüyor ki bu durumlarda kamulaştırma bedeli bidayette kat'i olarak tesbit edilememektedir. Evvelce de temas olunduğu üzere bu kabil gayrimenkullerin kamulaştırma bedellerinin ilgili komisyonlarca tesbiti gerekmekte idi. Bu bakımdan kamulaştırma işlerinin sürüncemede kalması için, bu kabil gayrimenkullerin Hazine adına tescillerinin, kamulaştırma bedellerinin ödenmesinden önce yapılabileceği istisnaen kabul edilmiştir. Yalnız Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun muaddel 24 üncü maddesine binaen, bu kabul vaziyetlerde, başka bir ifade ile Kanunun 21 - 23 üncü maddelerinde derpiş olunan hallerde, yapılması gereken muameleler hakkında vazifeli merciler, en geç on beş gün içinde bir karar vermek mükellefiyetindedir. Bu müddet zarfında vazifelerini yerine getirmiyen komisyonların başkan ve âzaları hakkında kanun gereğince takibat yapılır. Komisyonlar, bu kabil durumlarda çalışma halinde değillerse yetkili merciler tarafından hemen toplantıya çağrılarak vazifeleri ifa ettirilir. Bu üç halden başka sair durumlarda kamulaştırma bedeli, kanunun yukarıda incelediğimiz 21 inci maddesindeki kat'i esaslar dahilinde tesbit olduğundan bu bedelin ya arazi malikine, verilemediği takdirde Ziraat Bankasına yatırılmasından sonra Hazine adına tescilin yapılabileceği esası kabul olunmuştur.

dd) Kamulaştırılan arazi yapı ve tesisleriyle ilgili olarak tapuya tapuya kayıtlı bir kira akdi varsa (M. K. m: 919) kamulaştırma ile beraber bu tapuya tescil edilmiş olan icar akdi düşmektedir (Tüzük m: 30).

37 — B. Kamulaştırılan arazilerin belirtilerek ilân olunmasından sonra, bu kamulaştırmanın yapıldığı bölgelerde yeniden kamulaştırma muamelelerinin yapılamaması:

a) Kaide:

Ç. T. Kanununa göre kamulaştırma işlerinin başladığı bölgelerde kamulaştırılacak arazinin tesbit olunarak ilgililere bildirilmesi işi, Kanunun 11 inci maddesinde yazılı ilân tarihinden itibaren cereyan edecek olan üç aylık sürenin bitmesinden başlamak üzere en geç beş yıl içinde tamamlanarak derahl ilân olunur. Bu ilândan sonra o bölgede bu suretle kamulaştırılarak tesbit olunan araziden başka arazi yeniden kamulaştırılamaz (Ç. T. K. m: 33/f. I. II ve Ç. T. Tüzüğü m: 44).

Kanun vazettiği bu kaide ile mükerrer kamulaştırmalarının önüne geçmek gayesini gütmektedir.

b) Kaidenin müstesnaları:

Kanun bu kaideye bazı istisnalar vazetmiştir.

aa) Kamulaştırma yapıldığı sırada elindeki arazi kamulaştırma haddi dışında iken, meselâ 2000 dönüm iken, kamulaştırma muamelelerinin bitmesinden bir müddet sonra, bu miktar, kamulaştırma haddine girerse, muhtelif sebeplerle meselâ 8000 dönüme çıkarsa, bu takdirde, bu fazla miktar için yeniden kamulaştırma yapılabilir (Ç. T. K. m: 33/f. III. Ç. T. Tüzüğü m: 44).

bb) Kanuna göre işlenmiyen hale gelen topraklar için de (Ç. T. K. m: 7/f. II) yeniden kamulaştırma yapılabilir (Ç. T. K. m: 33/f. III. Ç. T. Tüzüğü, m: 44).

c) İntikalî hüküm:

Kanun, 5618 sayılı Tadilât Kanununununun 27.3.1950 tarihinde mer'iyete girmesinden önce, 11 inci madde gereğince yapılacak ilândan sonra cereyan edecek üç aylık sürenin nihayete ermesinden itibaren, beş yıl içinde kamulaştırma muamelelerinin bitirilerek ilân olunması hükmündeki bu beş yıllık müddeti, iki yıl daha uzatmış bulunmaktadır (Ç. T. K. Geçici m: 1).

Demek oluyor ki 27.3.1950 tarihinden önce yapılan kamulaştırmaların beş yıl içinde bitirilmeleri hükmü iki sene ilâvesi ile yedi seneye çıkarılmıştır.

38 — C. Dağıtılmak üzere kamulaştırılıp ta dağıtılmayan toprakların durumu:

Kanun esas itibariyle kamulaştırılan toprakların dağıtılması esasını kabul etmiş ve dağıtılmıyan topraklar hakkında şu hükümleri vazetmiştir:

a) Kaide:

Tarım Vekâletinin dağıtılmak üzere emrine geçmiş bulunan arazi (Ç. T. K. m: 10) hiçbir sebep ve surette satılamaz (Ek madde: 2/f. I).

Görülüyor ki Tarım Vekâleti bu kabil toprakları kaideten satamamaktadır.

b) Kaidenin müstesnası:

Kanun bu kaideye şu müstesnayı koymuştur:

Kamulaştırıldıktan sonra dağıtılmasında faide olmadığı Tarım Bakanlığınca tesbit olunup Maliye Bakanlığına bildirilen arazi istisnaen satılabilir (Ek m: 2/f. I).

c) Devlete ait kültür arazisinin istisnaen kiraya verilebilmesi Çiftçiyi Topraklandırma Tüzüğüne göre, Devlete (Hazineye) ait kültür arazisi, Tarım Vekâleti tarafından kanunî hükümleri dairesinde dağıtım tâbi tutuluncaya kadar Hazine tarafından üçüncü şahıslara kiraya verilebilmektedir. Yalnız, bu kabil yerlerin toprak dağıtımını başladığı zaman yeni müstecirinden tahliyesini sağlayabilecek hükümlerin kira aktına dercolunması lâzımdır (Ç. T. Tüzüğü m: 17/f. II - III).

d) Muayyen müddet içinde kamulaştırılıp da dağıtılmayan araziye eski malikinin geri alabilmesi:

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre dağıtılmak üzere kamulaştırılan arazi, yapı ve tesisler tescil tarihinden başlayarak iki yıl içinde bu kanun gereğince dağıtılmadığı takdirde eski sahipleri almış oldukları bedelleri Hazineye ödeyerek bunları geri alabilirler (Ç. T. K. m: 32/f. II ve Ç. T. Tüzüğü m: 36).

Hazine geri aldığı kamulaştırma bedelleri için faiz istemiyeceği gibi, toprağı geri alan eski malik de arazisinden mahrum bırakıldığı için herhangi bir talepte bulunamaz (Ç. T. Tüzüğü m: 36).

Fasıl XI.

Kamulaştırma gereğini takdir ve kamulaştırma kararına karşı kanun yolları:

39 — I - Kamulaştırma hükümlerine göre kamulaştırma gereğini takdir ve kamulaştırma kararını vermeğe yetkili makam: Ç. T. Kanunu hükümlerine göre kamulaştırma gereğini takdir ve kamulaştırma kararını vermek salâhiyeti Tarım Vekâletine verilmiştir (Ç. T. K. m: 19),

Evvelce görüldüğü üzere, Ç. T. Kanununun uygulanacağı ve toprak dağıtımının yapılacağı bölgeler, Tarım Vekâletinin teklifi üzerine Bakanlar Kurulu (Vekiller Heyeti) kararı ile tayin olunmaktadır (Ç. T. K. m: 15/f. I ve Ç. T. Tüzüğü m: 68).

Yukarıda sözü geçen Kanunun 19 uncu maddesi hükmü ile Bakanlar Kurulunun karar vermekle yetkili olduğu hususu tayin eden 15 inci maddesinin birinci fıkrasındaki hükmü birbiriyle karıştırmamak lâzımdır.

Bakanlar Kurulu sadece kamulaştırmanın cereyan edeceği ve toprak dağıtımının yapılacağı bölgeleri umumî bir şekilde tayin ve tesbit etmektedir.

Meselâ Ankaranın Polatlı ve Çubuk ilçelerinde Ç. T. Kanununun kamulaştırma ve toprak dağıtımına mütedair hükümlerinin tatbik oluncasını Tarım Vekâletinin teklifi üzerine karar altına alır.

Bu karar verildikten yani kamulaştırma ve toprak dağıtımının yapılacağı bölgeler tesbit olunduktan sonra, bu bölgelerde yapılacak kamulaştırma ve toprak dağıtımını tahakkuk ettirebilmek için Ç. T. Kanununa göre gereken muameleleri Tarım Vekâleti yapacaktır. Misalde olduğu gibi Ankaranın Polatlı ve Çubuklu ilçelerinde kamulaştırılacak toprakların kamulaştırma gereğini Tarım Vekâleti takdir ederek karar altına alacaktır.

Ç. T. K. nunda 1950 senesinde 5618 sayılı kanunla yapılan tadilat Tarım Vekâletine gerekli gördüğü yerlerde, Devletin hüküm ve tasarrufu veya özel mülkiyeti altında bulunan arazide (Ç. T. K. m: 8/a ve b bentleri), kuruluş ve onarma kredisi mukabilinde gereken ziraî yapı ve tesisleri meydana getirmek ve bu kabil arazinin çevresinde nümune (örnek) teşkil etmek üzere köyler kurabilmek salâhiyeti verilmiştir (Ç. T. K. Ek m: 1/f. I).

Topraksız veya az topraklı çiftçilere Tarım ve Veteriner Fakülte ve Okulları mezunlarından istekli olanlar bu köylere yerleştirilerek topraklandırılırlar. Verilecek yapı ve tesisler kendilerine arazi tevzi olunanlara verilecek kuruluş ve onarma kredisi şartlarına göre temlik olunur. Bu suretle verilecek arazi Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun dağıtılan topraklarda cereyan eden mülkiyet haklarının takyidinde mütedair hükümlerine tâbi tutulmuştur (Ç. T. K. m: 56 - 59 ve Ek m: 1/f. II).

40 — II - Kamulaştırma kararına karşı yapılacak itiraz ve açılacak dâvalar:

A — İtiraz:

a) Hangi muamelelerin itiraza konu olabileceği:

Ç. T. Kanunu bu hususu tesbit etmektedir. Kanunun bu konudaki hükmü şöyledir:

Kamulaştırmada Ç. T. Kanununun hükümlerinin uygulanması ile ilgili muamelelere karşı alâkadarlar itirazda bulunabilirler (Ç. T. K. m: 25/f. I).

b) İtiraz müddeti:

Kamulaştırma işlerinde kanuna aykırılık iddiasında bulunarak itirazda bulunan arazi malikleri, evvelce tetkik olunduğu üzere, kamulaştırma kararının kendilerine gerekçesi ile birlikte ve kanunun 20 inci maddesindeki hükümler dairesinde bildirildiği veya ilân edildiği tarihten başlamak üzere en çok bir ay içerisinde bu itirazlarını Tarım Vekâletine bildirmek mecburiyetindedirler.

İtiraz dilekçesinin, iddianın bütün mucip sebeplerini vazih ve etraflı olarak ihtiva etmesi, ve ayrıca bütün dayanakların (müstenidatın) veya bunların tasdikli suretlerinin buna eklenmesi lâzımdır (Ç. T. K. m: 25/f. I. Ç. T. Tüzüğü m: 34).

c) Vekâlete yapılan itirazların neticesi:

aa) Bazı ahvalde kamulaştırma muamelelerinin durması

Vekâlete yapılacak bu konudaki itirazlar, Vekâletçe bu hususta bir karara varılıncaya kadar, bazı ahvalde istisnaen kamulaştırma muamelelerini durdurur (Ç. T. Tüzüğü m: 34/f. son) (Ç. T. K. m: 28).

Ancak Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun kamulaştırma hükümlerinin uygulanması ile ilgili itirazlar hariç olmak üzere, Kanunun 21 - 23. maddelerinde yazılı olan muamelelerin yerine getirilmesi neticesinde tahaddüs eden her türlü itiraz ve dâvalarla, yine kanunun sair hükümlerinin tatbiki yüzünden meydana gelebilecek her türlü itiraz ve dâvalar kamulaştırmayı durdurmaz (Ç. T. K. m: 28).

Görülüyorki, Vekâlete yapılan itirazlar, bazı istisnalar hariç olmak üzere esas itibariyle kamulaştırmayı durdurmaz.

bb) İtiraz Tarım Vekâletince tetkik olunarak haklı bulunursa evvelce yapılan muamelelerin düzeltilmesi cihetine gidilir (Ç. T. K. m: 25/f. II).

cc) İtiraz Tarım Vekâletince yapılan tetkik üzerine yersiz addolunarak reddolunursa, kamulaştırma muameleleri tamamlatılır (Ç. T. K. m: 25/f. II).

Tarım Vekâleti yapılan itirazı haklı görmiyerek evvelce yapılan kamulaştırma muamelelerinin tamamlattırılması cihetine gittiği takdirde, artık bu kararın yerine getirilmesi yargı yerlerince geri bırakılamaz (Ç. T. K. m: 25/f. son).

dd) İtiraz eden arazi malikinin bu yer üzerindeki tasarruf haklarına konulan tahdit:

Müddeti içinde Tarım Vekâletine itirazda bulunan arazisi kamulaştırılan yerin maliki, altı ay zarfında kamulaştırma kararını kaldırtmazsa, artık bu yer üzerinde temlikî tasarrufta bulunamaz.

Demek oluyor ki, arazisi kamulaştırılan malik bu mülkü üzerinde temlikî tasarruflarda bulunulabilmesi için itirazdan itibaren altı ay içerisinde bu yer üzerindeki kamulaştırma kararını kaldırtması lâzımdır (Ç. T. K. m: 20/f. son).

d) Tapu senedi olmadan tasarruf olunup da kamulaştırmağa tâbi tutulan araziler için Tarım Vekâletine yapılacak itirazlar:

Tapu senedi olmaksızın tasarruf olunan bir toprak Tarım Vekâleti tarafından kamulaştırmağa tâbi tutulduğu takdirde, bu muameleye karşı Vekâlete yapılacak itirazların görülebilmesi için, ayrıca 5519 ve 5520 sayılı kanunların hükümlerine göre mahkemeden bir karar istihsali lâzımdır (Ç. T. K. Ek m: 7/f. III).

Aynı hüküm tapu sicillinde gösterilen miktardan fazla çıkan araziler hakkında da tatbik olunmaktadır (Ç. T. K. Ek m: 7/f. I).

Görülüyor ki, kanun tapu sicillinde mukayyet olmayan veyahut mukayyet olduğu miktardan fazla olan toprakların kamulaştırılması muamelelerine karşı Tarım Vekâletine, bu arazi zilyetlerinin yapacakları itirazların görülebilmesi için, bunların mahkemeden, bu topraklar üzerinde hakları olduğuna mütedair bir karar almaları lâzımdır ¹².

12) Tapu kayıtlarından hukuki kıymetlerini kaybetmiş olanların tasfiyesine dair 1515 sayılı ve 2/6/1929 tarihli kanuna ek 5519 sayılı ve 31/1/1950 tarihli kanunun bu hususla ilgili hükümleri şunlardır:

«Gayrimenkul malların 1515 sayılı kanunun birinci maddesine göre yapılacak tescilleri ile tapuda kayıtlı olmayıp da kişilerin tasarrufu altında bulunan gayrimenkullerin tapuya tescilleri yargıç kararı ile yapılır.»(mad: 1.) «Yargıç kararlarına tapu fen memurluğu olan yerlerde bu memurlara veya mühendislere yaptırılacak haritalar veya krokiler eklenir.» (Madde: 2.)

22/1/1934 tarihli ve 2644 sayılı Tapu Kanununun 31 inci maddesinin değiştirilmesine dair 5520 sayılı 31/1/1950 tarihli kanunun da birinci maddesi şu hükmü ihtiva etmektedir:

«2644 sayılı Tapu Kanununun 31 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Gayrimenkullerin yüz ölçüsü tapu sicillerinde yazılı miktardan fazla çıkıp ta, fazlalığın bitişik araziye el uzatmaktan ileri gelmediğine ve sınırına da bir değişiklik olmadığına mahkemece karar verilirse sicile karar veçhile kayıt olunur.

Mahkeme, gayrimenkulün başında incelemeler yapar ve bitişik gayrimenkul maliklerini dinler. Mahkeme kararına, tapu fen memurlarına ve bunlar yoksa yetkili fen memurlarına, veya mühendislere yaptırılacak o yere ait harita da eklenir. İtiraz halinde genel hükümler dahilinde dâva olunur.» (Madde: 1.).

B — Kamulaştırma muamelelerine karşı açılacak dâvalar:

Tarım Vekâletine müddeti içinde kamulaştırma muamelelerine karşı yapılacak itirazlar, Vekâletçe haklı görülmiyerek reddolunduğu, başka bir deyimle yapılan itiraz haklı görülmiyerek kamulaştırma muamelesinin devamına Vekâletçe karar verilmesi halinde; ilgililer kamulaştırma muamelelerine karşı genel hükümler dairesinde dâva açılabilir (Ç. T. K. m: 26/f. I).

a) Bu konuda salâhiyettar mahkeme:

Ç. T. Kanununa göre, bu kabil dâvalar gerek mahkemede, yani hukuk mahkemelerinde gerek Danıştay, yani idarî kaza mercilerinde açılabilir (Ç. T. K. m: 26/f. I).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre bu kanunun uygulanması ile ilgili olup da görülmesi sulh ve asliye hukuk mahkemelerine ait dâva ve işleri mahallinde görmek üzere Asliye Mahkemesi yetkisinde, gerektiği kadar gezici mahkemeler kurulacaktır (Ç. T. K. m: 27). Kabul tarihi 20 Mart 1950 ve mer'iyet tarihi 24 Mart 1950 olan 5613 sayılı «Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüklerinin Birleştirilmesi Hakkında» ki kanunun 6 ncı maddesi hükmü ile Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun 27 nci maddesine binaen ihdas olunan, sözü geçen gezici mahkemelere, ayrıca iskân mevzuatının uygulanmasından meydana gelebilecek ihtilâflara da bakabilmek salâhiyeti verilmiştir (Sözü geçen K. m: 6/f. II)¹³. Bu bakımdan hukuk mahkemelerinde bu konuda görülecek dâvalar, eğer kurulmuş ise, bu kabil gezici mahkemelerde açılmaları lâzımdır.

Burada acaba hangi dâvalar idarî kazada ve hangi dâvalar hukuk mahkemelerinde açılacaktır.

Bilindiği üzere, kamulaştırma müessesesi mahiyeti icabı hem idarî ve hem de adlî olmak üzere muhtelit bir mahiyet arz etmektedir. Bu bakımdan idarî bir karar olan kamulaştırma kararının iptali için Danıştayda dâva açılması icap etmektedir. Bu bakımdan kamulaştırma kararının iptali hususunda hukuk mahkemelerinde dâva açıldığı takdirde, bu mahkemeler bu dâvalara bakamaz¹⁴.

13) Fazla izahat için bakınız: (Doçent Dr. Bülent Köprülü, 11 Haziran 1945 tarihli ve 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun hükümleri gereğince kurulan gezici mahkemelerin selâhiyetlerinin 5613 sayılı ve 20 Şubat 1950 tarihli kanunla genişletilmesi, İst. Huk. Fak. Mecmuası, cilt XVIII, sayı 3-4, sah. 1023 ve Sn.).

14) Danıştay Umumi Heyeti, Köy Kanununun 44 üncü maddesi gereğince alınan istimlâk kararlarının idarî mahiyette olduğuna karar vermiştir. «Köy Kanununun 44 üncü maddesi gereğince istimlâk olunacak gayrimenkuller hakkındaki

Esasen, Ç. T. Kanununda bir sarahat olmamakla beraber, umumî hükümler müvacehesinde Danıştaya idarî mahiyetteki ihtilâflar için müracaat olunması gerekmektedir.

Kamulaştırma bedelinin yanlış hesap edildiği veyahut ta bu bedele karşı açılacak dâvalar ise hukuk mahkemelerinde veya kurulmuşlarsa gezici mahkemelerde görülecektir. Çünkü kamulaştırma bedeline karşı açılacak dâvalar idarî mahiyette olan ihtilâflardan değildir¹⁵.

b) Dâva açma müddeti:

aa) Normal dâva açma müddeti:

Dâva açma müddeti gerek hukuk mahkemelerinde, gerek Danıştayda, itirazın Tarım Vekâletince reddi hakkındaki kararın tebliği tarihinden başlamak üzere en geç üç aydır (Ç. T. K. m: 26/f. II).

Görülüyor ki burada kanun vazıı, gerek hukuk mahkemelerinde ve gerek Danıştayda açılacak dâvalar için tek bir dâva açma müddeti kabul etmiş ve bu müddetin tesbitinde de idarî dâvalar için kabul olunan doksan günlük dâva açma müddetinden mülhem olmuştur. Böyle tek müddetin kabulüne sebep kanaatimizce, karışıklığa sebebiyet vermemek ve bu hususta açılacak idarî dâvalarla, hukuk dâvaları arasında dâva açma müddeti bakımından bir ahenk tesis etmektir.

bb) İstisnaî hallerde uzatılan müddet:

Ç. T. Kanununa göre, müruru zamanı (zaman aşımını) durduran veya kesen sebepler mevcut ise, bunlar üç aylık normal dâva açma müddetinde nazara alınır. Bu haller üç aylık dâva açma müddetini uzatmaktadır. Dâva vazifesizlik veya yetkisizlik noktasından reddedildiği takdirde, dâvacı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 193 üncü maddesi hükmünden faydalanmaktadır. Burada dâvacının idarî mahiyetteki bir ihtilâfı, hukuk mahkemesinde açarak henüz bir red kararı almadan üç aylık müddeti geçirmesi veyahut ta yer bakımından salâhiyetli olmayan

istimlâk kararları idari mahiyette olduğundan bunlar hakkında Devlet Şûrasına dâva açılabilir. (Danıştay D. F. U. H. 39/363 - 39295). (H. V. Velidedeoğlu - G: Esmer, a. g. e., sah. 326.).

15) Yargıtay Umumi Heyetinin bir kararına göre «İstimlâk bedelinin tezyidi talebi ile açılan dâvalarda, istimlâk tarihindeki kıymetin takdir ve hükmedilmesi icap eder, (Temyiz Umumi Hey'etinin 17/3/1937 gün ve 35-4/28 sayılı kararı.). (Bak: İzzet Gözübüyük, İstimlâk hükümleri şerhi ve izahı. Ankara 1944.)

Temyiz Umumi Heyetinin, bu kararından doğrudan doğruya olmamakla beraber dolayısı ile, istimlâk bedeline mütedair ihtilâfların adli kaza mercilerinde görüleceği anlaşılmaktadır.

bir mahkemede dâva açarak bu müddeti geçirmesi halleri derpiş olmaktadır. Böyle hallerde dâvacı, H. U. M. Kanunundaki on günlük müddetten istifade ederek bu on gün içinde salâhiyetli ve vazifeli kaza mercilerinde dâva açmakla mükelleftir, aksi takdirde bu hakkını kaybeder¹⁶ (Ç. T. K. m: 26/f. II).

Ç. T. K. nunda yer alan üç aylık dâva açma müddeti müruru zamanı durduran veya kesen sebeplerle değişebildiğinden, tam bir sukutu hak müddeti değildir. Halbuki idarî dâvalar için kabul olunan doksan günlük dâva açma müddeti bir sukutu hak müddetidir.

c) Bu konuda, gerek hukuk mahkemelerinde ve gerek Danıştayda açılacak dâvalarda kabul olunan muhakeme usulü:

aa) Hukuk mahkemelerinde cereyan edecek muhakeme usulü:

Kanuna göre hukuk muhakemelerinde cereyan edecek dâvalarda sözlü (şifahî) muhakeme usulü tatbik olunur¹⁷ (Ç. T. K. m: 27/f. I).

bb) Danıştayda açılacak dâvaların tâbi olacağı muhakeme usulü:

Danıştayda da açılacak bu kabil dâvalar için hususî bir muhakeme usulü kabul olunmuştur.

Gerçekten kanuna göre, Danıştayda bu hususta görülecek dâvalar, cevaplar tamamlanır tamamlanmaz yapılacak başka bir muamele kalmamış ise; hemen ve diğer işlerden öne alınarak bir karara bağlanır, Danıştayın mahallinde yapılmasını gerekli gördüğü inceleme ve araştırmaları yetkili yerlerin kısa bir zamanda yapmaları lâzımdır.

Kanuna göre Danıştayda açılan bu kabil dâvalarda cevap süresi uzatılamaz (Ç. T. K. m: 27/f. II).

16) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun, 193 üncü maddesi şu hükmü ihtiva etmektedir:

«İptaline karar verilen arzuhalin yerine yeniden bir arzuhal tanzim ve itasına müddei mecburdur.

Müddeialehyh tarafından dermeyan olunan vazife ve salâhiyet itirazının kabulü üzerine müddei diğer tarafı, salâhiyettar olan mahkemede tebligat icra ettirmek mecburiyetindedir. Her iki halde karar tarihinden itibaren on gün zarfında yeniden arzuhal verilmesi veya davetiye tebliğ olunması lâzımdır. Aksi takdirde dâva ikame edilmemiş addolunur. Kanunda tasrih edilen istisnai hükümler mahfuzdur».

17) Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 473 ve müteakip maddelerinde, sözlü (şifahî) muhakeme usulüne mütedair hükümler mevcuttur. H. U. M. Kanununa göre, bu sözlü muhakeme usulü sulh mahkemelerinde cereyan etmektedir. (Fazla bilgi için bak: Mustafa Reşit Belgesay, Hukuk Muhakemeleri Kanunu şerhi, cilt II, 2. basım, sah. 440 ve Sn. İst. 1939. Sabri şakir Ansay; Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1950, sah. 130 ve Sn. İsmail Hakkı Karafakih; Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1950, sah. 80 ve Sn.).

C — Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun hükümlerinin uygulanması ile ilgili muamelelere karşı yapılan itiraz ve açılan dâvaların neticeleri:

a) Henüz bir hükme iktiran etmeyen (ulaşamıyan) itiraz ve dâvaların yapılan muameleler üzerinde tesiri:

aa) Kaide:

Kanuna göre kanunun uygulanması ile ilgili her türlü itiraz ve dâvalar, kamulaştırma, Hazine adına tescil ve toprak dağıtımını durduramaz. Keza bunların durdurulması haklarında yargı yerlerince de bir karar verilemez (Ç. T. K. m: 28 ve Ek m: 8).

bb) Müstesna:

Ç. T. Tüzüğü bu kaideye evvelce de gördüğümüz üzere şu müstesnayı vazetmiştir:

Kamulaştırma kararının, gerekçesi ile arazi sahiplerine Kanunun 20 nci maddesi hükümleri dairesinde bildirildiği veya ilân olduğu tarihten itibaren bir ay içinde Tarım Vekâletine yapılacak itirazlar, Vekâletçe bir karara varılıncaya kadar istisnaen kamulaştırma muamelelerini durdurur (Ç. T. K. m: 28 ve Ç. T. K. Tüzüğü m: 34).

Kamulaştırma muamelelerin durdurulması yapılacak itirazların ancak bu haline inhisar etmekte olup istisnaî mahiyettedir. Sair hallerde itiraz kamulaştırmayı durduramaz.

b) Yapılan itirazların ve açılan dâvaların aleyhe neticelenmesi hali:

Yapılan itiraz ve açılan dâvalar, itirazı yapanın veya dâvayı açanın (dâvacının) aleyhine neticelenirse, yukarıda da temas olunduğu üzere, kamulaştırma için evvelce yapılmış muameleler tamam ise, bu takdirde bu muameleler muteber addolunur. Eğer bu muameleler henüz tamamlanmamış ise, bunların ikmali cihetine gidilir.

c) Yapılan itiraz ve açılan dâvaların kazanılması:

Yapılan itiraz ve açılan dâva, itiraz edenin veya dâvacının lehine neticelenirse, kamulaştırmağa konu olan gayrimenkulün Tarım Vekâletince dağıtılıp dağıtılmamasına göre farklı hükümlere tâbi tutulur.

aa) Yapılan itiraz ve açılan dâvanın lehe olarak neticelenmesinden sonra, başka bir ifade ile bu gayrimenkulün haksız olarak kamulaştırdığı tahakkuk ettikten sonra sözü geçen gayrimenkul dağıtılmamış ise, bu

takdirde evvelce yapılan kamulaştırma muameleleri bozulur ve gayrimenkul malikine iade olunur (Ç. T. K. m: 29/f. I).

Kanuna göre, itiraz eden veya dâvacı haklı çıkarsa, hükmün tefhim (anlatıldığı) ve tebliği tarihinden sonra itiraz ve dâva konusu olan arazi dağıtılamaz (Ç. T. K. m: 29/f. II).

Yalnız kanuna göre hukuk mahkemelerinde açılacak dâvalarda alınacak hükmün kesinleşmesi lâzımdır.

Danıştayca verilen karar ise derhal yerine getirilir (Ç. T. K. m: 29/f. III).

bb) Lehe neticelenen itiraz ve mahkeme kararından önce itiraz ve dâva konusu olan arazi dağıtılmış ise, bu takdirde itiraz edene veya dâvacıya hakkı para ile ödenir (Ç. T. K. m: 29/f. I).

Bu ödeme şeklinin, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun muaddel 21 inci maddesinde yer alan bu kaidenin bir müstesnası olduğunu yukarıda gördüğümüzden, burada ayrıca tekrara lüzum görmedik (Ç. T. K. m: 30 ve Ç. T. Tüzüğü m: 43).

41 — Kamulaştırma yapılan yerlerde arazi ile ilgili dâvalara Tarım Vekâletinin müdahil sıfatiyle iltihak etmesi:

Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa göre, kamulaştırma yapılan bölgelerde, kamulaştırılan arazi ile ilgili dâvalara Tarım Vekâleti müdahil sıfatiyle katılabilmektedir. Tarım Vekâleti açılacak bu kabil dâvalarda taraflarca bağlı olmaksızın delil göstermeğe taleplerde bulunmağa ve kanun yollarına başvurmağa hakkı vardır (Ç. T. K. m: 31/f. I).

Buraya kadar yapmış olduğumuz incelemelerle, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun Kamulaştırma müessesesi ile kanunun uygulanması neticesinde ilgililer tarafından salâhiyetli mercilere yapılacak itiraz ve mahkemelerde açılacak dâvalara mütedair hükümlerini görmüş bulunmaktayız *.

Bülent Köprülü

[*] Bir diğer yazımızda, Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun sair hükümlerini izah etmeğe çalışacağız.